

Українська література

Дата – 24.03.2020. Викладач. Біров О.І.

Тема уроку. Микола Хвильовий (1893-1933) Життєвий і творчий шлях. Провідна роль у літературно-мистецькому житті 1920-х років. Романтичність світобачення. Участь у ВАПЛІТЕ, у дискусії 1925-1928 рр. «Я (Романтика)» – новела про добро і зло в житті та в душі. Проблема внутрішнього роздвоєння людини між гуманізмом і фанатичною відданістю революції, між загальнолюдськими, вічними цінностями й політичною кон'юнктурою. Реальне та уявне у творі. Образ ліричного «Я». Роль присвяти. Образ матері, його символічність.

Пояснення навчального матеріалу

1. Перегляд презентації

<http://www.myshared.ru/slide/1114705/>

Псевдонім: Микола Хвильовий

Справжнє ім'я: Микола Григорович Фітільов

Дата і місце народження: 13 грудня 1893 року, м. Тростянець

Види діяльності: літератор, публіцист, громадський діяч

Напрямок літературної творчості: «романтичний вітаїзм»

Ідеологічне мистецьке спрямування: культурна інтелектуальна Європа

Роки творчості: 1921–1933

Сімейний стан: двічі одружений

Родинна любов: прийомна донька — Любов Уманцева

Смерть: 13 травня 1933 року у Харкові покінчив життя самогубством

Характеристика: романтик за світосприйняттям, фанатик ідей, вірний друг

Микола Хвильовий – один з основоположників пореволюційної української прози. Народився Микола Григорович Фітільов (таке справжнє прізвище письменника) 13 грудня 1893р. в селищі Тростянець, нині райцентр Сумської області. Брав участь у першій світовій та громадянській війнах, з 1921р. – живе й працює в Харкові, де активно заявив про себе як один з організаторів літературно-художнього життя, член-засновник багатьох тогочасних літературних організацій – "Гарту", "ВАПЛІТЕ", "Пролітфронт".

Цикли памфлетів М. Хвильового – "Камо грядеши?", "Думки проти течії", "Апологети писаризму", полемічний трактат "Україна чи Малоросія?" сконденсували в собі все багатоманіття думок та ідейно-естетичних шукань періоду літературної дискусії в Україні (1925–1928 рр.). Ці публіцистичні твори (а також його роман "Вальдшнепи") викликали гостру реакцію вульгарно-соціологічної критики та партійних ортодоксів.

Центральною для Хвильового – полеміста та публіциста – була проблема історичного буття України, української культури. Заперечуючи московфільські тенденції частини тогочасних літераторів, Хвильовий проголошував орієнтацію на Європу, на стилі та напрями європейського мистецтва. "Від російської літератури, від її стилів українська поезія мусить якомога швидше тікати. Поляки ніколи б не дали Міцкевича, коли б вони не покинули орієнтуватись на московське мистецтво. Справа в тому, що російська література тяжить над нами в віках як господар становища, який привчав нашу психіку до рабського наслідування... Наша орієнтація – на західноєвропейське мистецтво, на його стиль, на його прийоми".

Перші поетичні збірки М. Хвильового – "Молодість" (1921), "Досвітні симфонії" (1922), поема "В електричний вік" (1921), які були позначені впливами неоромантизму та імпресіонізму, дістали досить високу оцінку тогочасних літературознавців (С. Ефремов, Ол. Дорошкевич), але якнайповніше свій талант М. Хвильовий розкрив в жанрі новели чи оповідання (переважно короткого, з виразним лірико-романтичним чи імпресіоністичним забарвленням). Збірка його прозових творів "Сині етюди" (1923) стала якісно новим етапом в розвитку тогочасної української літератури, відкрила для неї нові естетичні обрії.

Центральною для творчої манери М. Хвильового залишається проблема людини, людини в її стосунках з революцією та історією, людини, яка спізнала весь трагізм буття сучасного їй світу. В людській масі, у вирі революційних подій письменник виокремлює, найперше, людську індивідуальність з її пориваннями до високої, часом недосяжної мети, однак він не заплющував очей і на драматичну невідповідність проголошеного високого ідеалу та його реального втілення. Романтично забарвлені герої Хвильового найчастіше вступають у гострий конфлікт із своїм часом, його одновимірною буденністю. Редактор Карк – головний герой однойменної новели – лише в своїх мріях повертається до часу національної революції, коли світ існував ще в своїй цілісності, не розірваним між мрією та реальністю. Але його персонажі – це не лише жертви історії, часом вони самі, своїми діями спричиняють її трагедійність.

Конфлікт гуманізму та фанатизму осмислюється тут в усій своїй повноті. Для чекіста – головного героя новели "Я (Романтика)" – такий конфлікт постає в своїй особливій гостроті: в ім'я абстрактної ідеї, в ім'я доктрини він має власноруч розстріляти свою матір, але знищення іншої особистості – це водночас і знищення свого людського ества, в такій ситуації неминучого вибору перед героєм постає дилема: самознищення чи відродження людського, гуманістичного начала, відродження, найперше, в собі самому. Емоційне враження від твору посилюється й тим, що це – сповідь героя, розповідь від першої особи. Взагалі, для М. Хвильового було характерне руйнування традиційних сюжетно-оповідних моделей української прози. Система розірваних фраз, мальовничі епітети, своєрідна ритмічна організація прози – це ознаки його лірико-орнаментальної манери письма. Саме такий стиль характерний для більшості його новел та оповідань, він допомагає автору радикально розірвати з елементами народницько-просвітянської традиції.

Однак письменник змушений був існувати в умовах творчої несвободи. Хвильового звинувачували в антипартійності, "українському буржуазному націоналізмі", "намаганні відірвати українську культуру та літературу від культури російської". В атмосфері шаленого цькування, передчуваючи наближення тотального терору, М. Хвильовий покінчив життя самогубством 13 травня 1933р.

«Я (Романтика)»

Рік: 1924

Літературний рід: епос

Жанр: новела

Тема: протистояння добра і зла в душі героя, його роздвоєність.

Ідея: вимріяне майбутнє не може наблизити людина з роздвоєним «я», ціною злочину його не побудувати.

Головні герої:

- головний герой «Я»
- мати
- доктор Тагабат
- Андрюша
- дегенерат.

Сюжет

↓ Іде засідання "чорного трибуналу комуні" у будинку розстріляного шляхтича.

↓ Без участі прокурорів і адвокатів ухвалюється один і той же вирок: "Розстрілять!"

↓ Увечері мати "Я" заспокоює "сина революції".

↓ Якось "чорний трибунал" приймає рішення розстріляти черниць за антирадянську агітацію.

↓ Серед черниць "Я" впізнає свою матір.

□ "Я" сам застрілює свою матір, щоб довести свою відданість революції.

Композиція

- пролог (лірико-романтичний зачин), що вводить читача в складний психологічний світ (показана розмова матері з сином напередодні грози);
- три частини — три різні фронтові ситуації, три різні душевні стани героя.

Проблематика

1. Суперечність, полярність одвічного ідеалу любові, гуманізму, добра, традиційних етичних цінностей, вироблених християнською цивілізацією — з одного боку, і служінням ідеї абстрактного гуманізму, фанатизму, фальшивої романтики — з другого.
2. Неминучість втрати людської сутності через зраду принципів людяності. Хто вбиває іншого — вбиває себе.
3. Проблематика носить надчасовий, філософський характер..

Присвята

М. Хвильовий присвятив новелу «Я (Романтика)» «Цвітові яблуні» М.

Коцюбинського.

По-перше, М. Хвильовий-прозаїк був пильним учнем М. Коцюбинського.

По-друге, у «Цвіті яблуні» теж введено персонаж із роздвоєною свідомістю; це письменник, який, переживаючи трагедію смерті власної дитини, одночасно відчуває й муку батьківських почуттів, і роботу письменницької пам'яті. Для нього навіть момент смерті дитини стає творчим матеріалом — поза контролем свідомості, поза його волею. Він страждає, зневажає себе, але не владен будь-що змінити. Однак торжествує в цій трагедії творча, життєстверджуюча сила.

Письменник розкриває **глибини підсвідомості персонажа**. Але при цьому показує, що він сам несе повну відповідальність за вчинене. Його вибір був свідомим, і злочин його непростий.

Новела «Я (Романтика)» має ліричний зачин. Саме з нього постає зримий, реальний образ матері-України: *«З далекого туману, з тихих озер загірної комуни шелестить шелест: то йде Марія»*.

Матір приходить до сина, коли він має хвилинку для перепочинку між жорстокими битвами. *«Моя мати — наївність, тиха жура і добрість безмежна... І мій неможливий біль, і моя незносіма мука тепліють у лампаді фанатизму перед цим прекрасним печальним образом»*.

Але поступово наростає тривога, насувається гроза, син бачить в очах матері «дві хрустальні росинки». Чому ж у чудових очах рідної людини сльози, над чим плаче мати-Україна? Мабуть, над дилемою гуманності й фанатизму, людяності та сліпої відданості абстрактній ідеї.

Письменник хоче допомогти осмислити **протиставлення світлого й чорного, добра і зла**, що живуть у душі головного героя новели. З одного боку — це інструмент, який повинен вершити революційний суд, а з другого — людина, яка вмє любити, бути ніжною, яка невидимою силою любові зв'язана з матір'ю.

М. Хвильовий по-новому розкрив перед читачем споконвічну суперечку між життям і смертю. Стомлений син шукає спокою на старечих материних долонях.

«Я — чекіст, але я і людина», — підкреслює головний герой.

Отже, хочеться вірити, що цією людиною насправді має чинитися справедливий суд іменем народу. Але **між двома початками терзається душа «м'ятежного сина: Андрюша і мати, Тагабат — людина, з холодним розумом і з каменем замість серця»**. Герой не бачить виходу. Саме в такі хвилини він, комуняр, викликає співчуття. **Через роздвоєність душі син мусив застрелити матір.**

«Тоді я у млості, охоплений пожегом якоїсь неможливої радості, закинув руку на шию своєї матері й притиснув її голову до своїх грудей. Потім підвів маузера й нажав на скроню». І це в ім'я революції, в ім'я дороги до загірних озер невідомої прекрасної комуни...».

Отже, письменник намагається підвести нас до висновку, що **такий вчинок міг здійснити тільки справжній революціонер**, який у критичну хвилину «голови не загубив». Але ми все більше починаємо розуміти, що **фанатична відданість ідеї несе**

тільки зло, убиває почуття справедливості, почуття розуміння добра й правди, руйнує людську особистість, людське «я».

«Там, в далекій безвісті невідомо горіли тихі озера загірної комуни».

Цими сумними словами закінчується трагічна новела — **драма роздвоєності людської особистості**, примушуючи замислитися над високістю матері, яку вбиває блудний син. А Україна, котра породила революціонера, якого морально знівечила абстрактна ідея, прощає йому цей смертний гріх.

Новела Миколи Хвильового «Я (Романтика)» стала своєрідним **викриттям жорстокості та несправедливості нової системи**. Намагання вбити в собі людину, **убити добро в ім'я фанатизму**, приводить до переродження в дегенерата. Разом зі своїми героями письменник шукав вихід із лабіринтів історії, помилявся й пророкував, свято вірив і люто ненавидів, і нарешті, не витримав дуалізму сучасної йому доби. Пролунав постріл...

Домашнє завдання:

Підготувати повідомлення про найцікавіші факти з життя М.Хвильового

Створити літературний паспорт до твору «Я (Романтика)»